

TRUMPRAŠTIS 2020-10-01

SKURDO IR NELYGYBĖS PROGNOZĖS 2019-2020 m.

Trumpai:

1. Naujausi šiuo metu prieinami skurdo ir nelygybės rodikliai atspindi 2019 m. PGS duomenis, t.y. 2018 m. situaciją ir pajamas (t-1). Šioje ataskaitoje yra prognozuojami skurdo ir nelygybės rodikliai iki 2020 m. Šios prognozės atspindi realų pajamų laikotarpį, ne apklausos metus. Prognozės 2020 m. atliekamos pagal Lietuvos banko prognozuojamus tris ekonominės raidos scenarijus su COVID-19 poveikiu.
2. Statistika ir prognozės 2018-2019 m. rodo palankias tendencijas Lietuvai santykinio ir absoliutaus skurdo, o taip pat nelygybės mažėjimo srityse bendroje populiacijoje ir pagal amžiaus grupes. Ekonominio nuosmukio dėl COVID-19 scenarijais 2020 m. nelygybė šalyje, tikėtina, mažės.
3. Absoliutaus skurdo prognozės 2020 m. rodo, jog Covid-19 pasekmių švelninimo priemonės turėtų stabilizuoti absoliutaus skurdo situaciją šalyje. Greito atsigavimo (V scenarijaus) atveju galima tikėtis absoliutaus skurdo lygio sumažėjimo apie 1.3 p.p. Užtęstos krizės (U formos) scenarijaus atveju absoliutus skurdas 2020 m. išaugs 2 p.p. vyresnio amžiaus asmenų grupėje.
4. 2020 m. prognozių rezultatai rodo, kad santykinis skurdas šalyje mažės. Tačiau šis mažėjimas didele dalimi bus nulemtas skurdo rizikos mažėjimo tarp pensinio amžiaus asmenų dėl didesnio jų gaunamų pensijų stabilumo. Tai gerins senatvės pensijų gavėjų santykinę padėtį populiacijoje. Taip pat reikšmingai turėtų mažėti vaikų skurdo rizika, kuriai teigiamą poveikį turi sustiprintos išmokos vaikams ir kt. priemonės.
5. Pažeidžiamiausios amžiaus grupės absoliutaus ir santykinio skurdo prognozėse yra jaunimas (18-24 m.) bei vyresnio amžiaus (50-64 m.) asmenys. Šių grupių skurdo rodikliai 2020 m. didės U ir užtęstos U formos Lietuvos banko scenarijų atvejais.

Tekste naudojamų sąvokų sutrumpinimai ir paaiškinimai:

PGS - Pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimas; Duomenų kalibravimas - būdas sumažinti apklausos duomenų atsilikimą pasitelkiant išorinės statistikos duomenis; p.p. - procentinis punktas; MVPD - minimalių vartojimo poreikių dydis; COVID-19 scenarijai - V, U ir užtęstos U formos 2020 m. numatomi Lietuvos banko ekonominės raidos scenarijai.

IVADAS

Žemiau pristatomos absoliutaus ir santykinio skurdo, bei pajamų nelygybės prognozės iki 2020 m. 2020 m. yra pateikiami 3 scenarijai, atsižvelgiant į galimas COVID-19 pasekmes Lietuvos ekonomikai, užimtumo situacijai. 1 lent. pateiktos 2020 m. scenarijų prielaidos:

1 lent. 2020 m. scenarijai pgl. Lietuvos banko prognozes

	V formos	U formos	Užtęstos U formos
Nedarbo lygis, %	9.7	11.9	14.0
VDU pokytis, %	0.0	-2.6	-9.7
Užimtumo pokytis, %	-2.7	-5	-7.3

Prognozės atspindi realų pajamų laikotarpį. Oficialius pagal 2020 m. pajamas apskaičiuotus skurdo ir nelygybės rodiklius Lietuvos statistikos departamentas turėtų paskelbti 2022 m. vasarą.

Prognozėms atlikti naudotas EUROMOD mokesčių-išmokų mikrosimuliacinis modelis ir naujausiai prieinami 2018 m. PGS mikro lygmens duomenys, kurie atspindi 2017 m. pajamas. Modelyje yra sukoduotos tiesioginių mokesčių, socialinio draudimo įmokų ir socialinių išmokų taisyklės, kurios yra pritaikomos PGS respondentams. Prieš taikant simuliacijas PGS duomenys buvo atnaujinami iki prognozuojamų metų juos kalibruojant pagal šiuos kintamuosius: amžiaus, lyties struktūrą, užimtųjų ir bedarbių skaičių, gyvenamąją vietą ir namų ūkio struktūrą. Darbo rinkos pajamos buvo koreguojamos atsižvelgiant į vidutinį algų augimą ekonominės veiklos sektoriuose. COVID-19 scenarijams papildomai buvo atsižvelgta į turimą informaciją apie prastovas, nedarbingumo ir neapmokamų atostogų laikotarpius bei jų kompensavimo mechanizmus.

Svarbu paminėti, kad šios skurdo ir nelygybės prognozės skiriasi nuo balandžio mėn. pateiktų

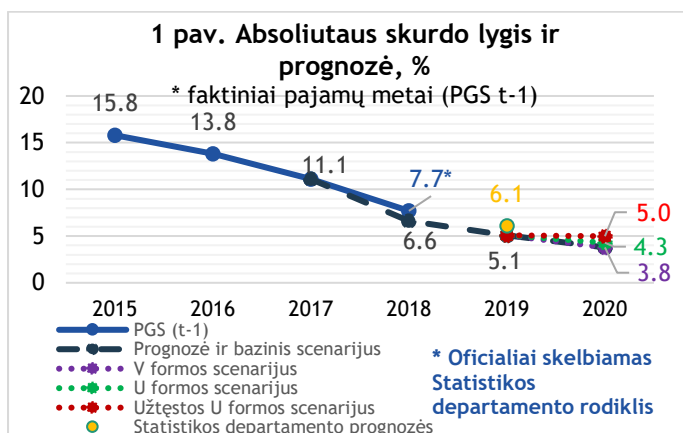
prognozių¹, kadangi čia yra papildomai atsižvelgiama į nuo balandžio mėnesio priimtas COVID-19 švelninimo priemones (vienkartinės išmokos vaikams ir pensinio amžiaus asmenims, darbo paieškos išmoka, pinigines paramos sąlygų švelninimas ir kt.) bei į birželio mėn. atnaujintas Lietuvos Banko prielaidas.

Atkreiptinas dėmesys, jog tiek PGS apklausa, tiek prognozavimo metodika turi savo paklaidas. Yra laikomasi prielaidos, kad šios paklaidos tarp metų nekinta. Prognozuojamas skurdo ir nelygybės pokytis yra uždedamas ant paskutinių prieinamų PGS duomenų. Detali prognozių metodika yra pateikiama SADM parengtoje prognozių ataskaitoje.

ABSOLIUTAUS SKURDO PROGNOZĖ

Absoliutaus skurdo lygis - asmenų, kurių ekvivalentinės disponuojamosios pajamos mažesnės už absoliutaus skurdo ribą, dalis.

Absoliutaus skurdo riba - MVPD, reikalingas minimaliems asmens maisto ir ne maisto (prekių bei paslaugų) poreikiams patenkinti. Ši riba kasmet perskaičiuojama pagal maisto ir ne maisto prekių ir paslaugų kainų pokytį, ir siekia 257 EUR 2020 m.

Prognozuojama, jog 2018-2019 m. absoliutaus skurdo mažėjimo tendencija išliks. Tai lems gerėjanti ekonominė situacija šalyje, mažėjantis nedarbas, taip pat socialinės apsaugos priemonės: indeksuotos pensijos, įvestas mažų pensijų priedas, reikšmingai didintos išmokos vaikams, reformuota nedarbo draudimo sistema ir kt.

Svarbu paminėti, kad SADM atliktų prognozių rezultatai skiriasi nuo Lietuvos statistikos departamento (LSD) oficialių (2018 m.) ir eksperimentinės statistikos (2019 m.) paskelbtų

rodiklių. Šie skirtumai atsiranda dėl statistinių paklaidų ir taikomų skirtingų prognozavimo metodikų. Visgi, SADM ir LSD rodiklių tendencijos yra panašios (prognozuojamas mažėjimas), bet yra skirtumai tarp lygių. SADM skaičiavimais numatomas spartesnis absoliutaus skurdo mažėjimas, ypač tarp vaikų.

2020 m. numatomas absoliutaus skurdo mažėjimas su sąlyga, jog bus išvengta užsitęsusių krizės scenarijaus. Spartaus atsigavimo (V formos) scenarijaus atveju absoliutaus skurdas sumažėtų 1.3 p.p. Šis teigiamas poveikis atsiranda įvestų COVID-19 socialinių pasekmių mažinimo priemonių dėka. Užtęstos U ir U formos scenarijų atveju absoliutaus skurdo lygis išliktų analogiškas 2019 m. lygiui. Balandžio mėn. atliktose skurdo ir nelygybės prognozėse nebuvo atsižvelgta į po balandžio mėnesio sušvelnintas ekonominės raidos prognozes ir priimtas priemones, kovojant su COVID-19. Dėl šių priežasčių ankstesnėse prognozėse buvo numatomas absoliutaus skurdo didėjimas visų trijų scenarijų atveju.

Absoliutaus skurdo pokytis tarp amžiaus grupių

Absoliutaus skurdo mažėjimo tendencija 2018-2019 m. yra prognozuojama tiek bendroje Lietuvos populiacijoje, tiek visose gyventojų amžiaus grupėse, ypač tarp vaikų (nuo 13% 2017 m. iki 4.5% 2019 m.) ir pensinio amžiaus žmonių (nuo 11.8% 2017 m. iki 3.6% 2019 m.).

2020 m. absoliutaus skurdo prognozės skirtingose amžiaus grupėse pagal COVID-19 scenarijus yra pateikti 2 lent. Matomas skurdo didėjimas vyresnio 50-64 m. amžiaus asmenų grupėje U ir užtęstos U formos scenarijuose (+0.3 p.p. ir +2 p.p.) bei pastebimas vidutinio amžiaus asmenų absoliutaus skurdo didėjimas užtęstos U formos scenarijuje (+0.7 p.p.). Numatoma, kad absoliutus skurdas mažės kitose amžiaus grupėse. Šis mažėjimas yra nulemtas priimtų COVID-19 pasekmių švelninimo priemonių. Didžiausias absoliutaus skurdo mažėjimas numatomas vaikų bei senyvo amžiaus asmenų tarpe: šios grupės yra kiek geriau apsaugotos dėl taikomų socialinės apsaugos priemonių: pensijų ir jų priemokų, vaiko pinigų ir jų priedų, nedarbo draudimo ir darbo paieškos išmokų bei subsidijų vaikų tėvams ir kt.

¹ SKURDO IR NELYGYBĖS PROGNOZĖS 2018-2020 m.:

https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Trump_rastis_Skurdas_nelygybe2020covid_platinimui.pdf

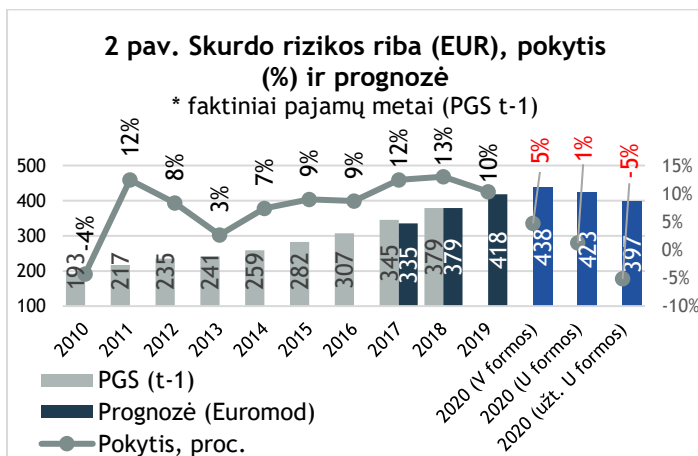
2 lent. Absoliutaus skurdo prognozė 2019 m. (%) ir pokytis 2020 m. (p.p.) tarp amžiaus grupių

	2019 m. prognozė	2020 m. V formos	2020 m. U formos	2020 m. užtęstos U formos
Visa populiacija	5.1	-1.3	-0.8	-0.1
Vaikai (0-17)	4.5	-1.7	-1.6	-1.4
Jaunimas (18-24)	7.7	-1.7	-0.9	-0.1
Vidutinio amžiaus asmenys (25-49)	3.9	-0.6	0.0	+0.7
Vyresnio amžiaus asmenys (50-64)	7.8	-0.6	+0.3	+2.0
Pensinio amžiaus asmenys (65+)	3.6	-2.8	-2.7	-2.6

SANTYKINIO SKURDO PROGNOZĖ: SKURDO RIZIKA

Skurdo rizikos riba - tai pajamų dydis, už kurį mažesnes pinigines ekvivalentines disponuojamasias pajamas gaunantys asmenys priskiriami prie skurstančių. Pagal oficialią metodiką, skurdo rizikos riba laikoma 60% gyventojų ekvivalentinių disponuojamų pajamų medianos.

Skurdo rizikos lygis - tai asmenų dalis, kurių ekvivalentinės pinigines disponuojamosios pajamos yra mažesnės už skurdo rizikos ribą.

Žvelgiant į skurdo rizikos ribos dydžius (2 pav.), pastebima, kad 2018-2019 m. prognozuojamas spartus gyventojų pajamų medianos ir, atitinkamai, skurdo rizikos ribos didėjimas. 2020 m. dėl COVID-19 padarinių pajamų mediana Lietuvoje kristų pirmą kartą nuo 2010 m., jei pasitvirtintų užtęstos U formos scenarijaus prielaidos. Šio scenarijaus atveju pajamų mediana sumažėtų 5%. V ir U formos scenarijais, pajamų mediana numatoma, kad didės (1%-5%), tačiau gerokai nuosaikiau negu ankstesniais metais. Atitinkamai keisis santykinės skurdo rizikos ribos dydis.

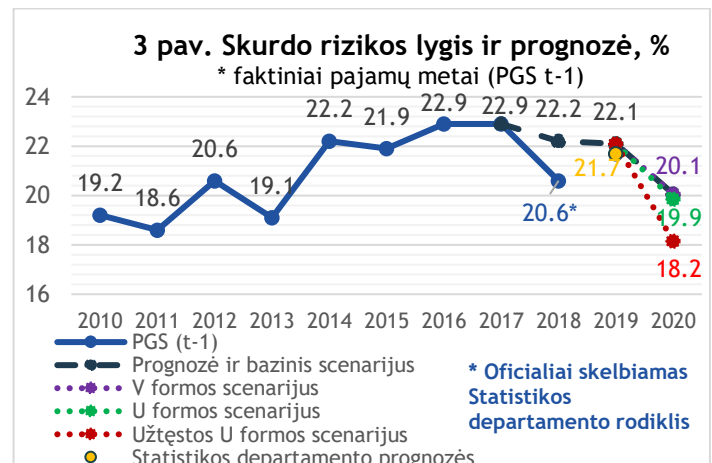
Pajamų medianos teigiamiems pokyčiams 2018-2019 m. poveikio turi keli pagrindiniai veiksniai: bendras

šalies ekonominis augimas, užimtumo didėjimas, darbo užmokesčių didėjimas (padidinta MMA, pasikeitusi NPD skaičiavimo tvarka, padidintas valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų ir biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos bazinis dydis, patikslinta nauja valstybės tarnautojų darbo užmokesčio sistema ir kt.), taip pat pastarojo laikotarpio socialinių išmokų ir pensijų padidinimai.

2020 m. medianinių pajamų ir skurdo rizikos ribos didėjimą lems su COVID-19 krize įvestos naujos priemonės: vienkartinės išmokos vaikams ir senyvo amžiaus asmenims, darbo paieškos išmoka, ligos išmokų kompensacijos, kompensacijos savarankiškai dirbantiems asmenims, subsidijos per prastovas ir po prastovų, pinigines paramos sąlygų švelninimas bei įvesti GPM pakeitimai.

Lyginant su balandžio mėnesį pateiktomis prognozėmis, šiuo metu numatoma situacija yra geresnė dėl Lietuvos banko prognozuojamų palankesnių ekonominės raidos scenarijų, o taip pat dėl po balandžio mėn. priimtų papildomų priemonių Covid-19 pasekmėms sušvelninti.

Kalbant apie skurdo rizikos lygio pokyčius, prognozuojama, jog nuo 2017 m. iki 2019 m. skurdo rizikos lygis mažės (apie 0.8 p.p., žr. 3 pav). Prognozuojamas palankias skurdo rizikos lygio tendencijas 2018-2019 m. galima grįsti gerėjančia bendra šalies ekonomine situacija, didėjančiu užimtumo lygiu. Kita vertus, skurdo rizikos lygio mažėjimą lėmė ir reikšmingi pastarojo laikotarpio pokyčiai socialinės apsaugos sistemoje: reguliariai indeksuojamos pensijos, didinama MMA, reformuota nedarbo draudimo sistema, lėmusi dosnesnes ir ilgesnės trukmės nedarbo išmokas, įsigaliojo universalios išmokos vaikams, atsirado neįskaitytina darbinų pajamų dalis pinigines socialinės paramos sistemoje, taip pat didėjo valstybės remiamų pajamų dydis, šalpos pensijų bazė, socialinio draudimo bazinės pensijos dydis, atsirado pensijų priedai ir kt.

Kaip ir analizuojant absoliutaus skurdo skirtumus tarp SADM prognozių ir LSD pateiktų rodiklių, skirtumai pastebimi ir kalbant apie santykinį skurdą. LSD oficialiais duomenimis santykinis skurdas 2018 m. pajamoms Lietuvoje yra 20.6 proc., ir prognozuojama, kad jis didės 1.1 proc.p. 2019 m., kai tuo tarpu SADM skaičiavimais numatomas nuosaikesnis ir tolygus santykinio skurdo lygio pokytis 2018-2019 m. Šie skirtumai atsiranda dėl minėtų taikomų skirtingų metodologijų, statistinių apklausos ir mikrosimuliacijų paklaidų. Pagrindinis šių ir LSD rodiklių skirtumas yra skirtingos pensinio amžiaus žmonių skurdo rizikos lygio tendencijos 2018 m. LSD duomenimis santykinė skurdo rizika pensinio amžiaus žmonių grupėje 2018 m. mažėjo, o remiantis šia metodologija - didėjo (žr. žemiau). Visgi, skurdo rizikos lygis tarp pensinio amžiaus žmonių 2019 m. pagal abi metodikas yra panašus (apie 40%).

2020 m. galima tikėtis tolesnio skurdo rizikos lygio mažėjimo, tačiau dėl kitų priežasčių. Pirma, kadangi dėl nepalankios ekonominės padėties gyventojų pajamos augs ne taip sparčiai kaip ankstesniais laikotarpiais. Antra, tikėtina, kad didesnį pažeidžiamumą skurdo rizikai darbingo amžiaus gyventojų grupėje atsvers santykinai stabilesnė senatvės pensijas gaunančių asmenų padėtis. Reikia pažymėti, jog santykinio skurdo rizikos rodikliai buvo sąlyginai žemi ir po 2009 m. ekonominės krizės Lietuvoje.

Skurdo rizikos lygio pokytis tarp amžiaus grupių

2018-2019 m. prognozuojamas skurdo rizikos lygio mažėjimas visose amžiaus grupėse, išskyrus pensinio amžiaus žmones (37.7% 2017 m., 40.2% 2019 m.). Ypač skurdo rizikos lygis turėtų mažėti tarp vaikų (23.9% 2017 m., 20.2% 2019 m.).

3 lent. rodo skurdo rizikos lygio pokyčius 2019-2020 m. COVID-19 scenarijais pažeidžiamiausi skurdo rizikai yra darbingo amžiaus gyventojai, ypač jaunimas (18-24 m.) ir vyresnio amžiaus žmonės (50-64 m.). Šios grupės yra ypač pažeidžiamos dėl didėjančio nedarbo, darbo pajamų mažėjimo.

Iš kitos pusės, pensinio amžiaus žmonių pajamos krizės akivaizdoje yra geriau apsaugotos lyginant su dirbančiųjų pajamomis: pensijos yra indeksuojamos, yra mokami priedai prie mažų senatvės pensijų, taip pat buvo išmokėta vienkartinė 200 EUR išmoka šiai grupei. Be to, prastėjant ekonominei situacijai, suletėjo skurdo rizikos ribos dydžio didėjimas (žr. 2 pav.). Dėl to mažesnė dalis pensinio amžiaus žmonių atsiduria žemiau skurdo rizikos ribos. Ši tendencija buvo ir po 2009 m. krizės. Dėl įvestų priemonių, nepalankios ekonominės situacijos pensinio amžiaus asmenų pajamos yra santykinai geriau apsaugotos krizės

laikotarpiu, taip pat numatomas ir absoliutaus skurdo mažėjimas šioje grupėje 2020 m. (žr. 2 lentelę).

3 lent. Santykinio skurdo prognozė 2019 m. (%) ir pokytis 2020 m. (p.p.) tarp amžiaus grupių

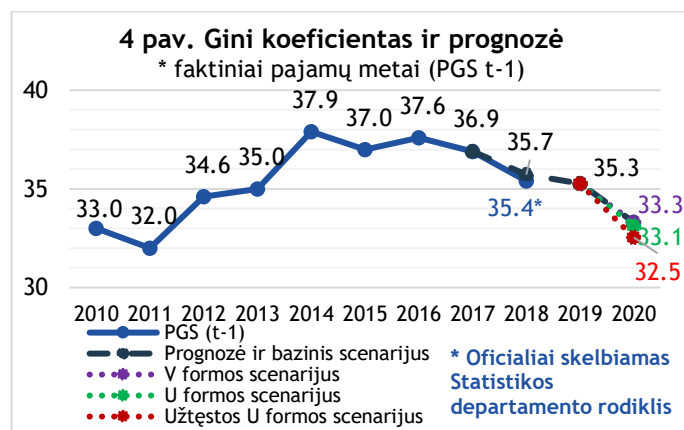
	2019 m. prognozė	2020 m. V formos	2020 m. U formos	2020m. užtęstos U formos
Visa populiacija	22.1	-2	-2.2	-3.9
Vaikai (0-17)	20.2	-5.3	-6.1	-7.9
Jaunimas (18-24)	18.2	+1.2	+2.8	+1.8
Vidutinio amžiaus asm. (25-49)	14.8	-0.5	+0.1	-0.1
Vyresnio amžiaus asm. (50-64)	19.3	+1.1	+1.9	+1.7
Pensinio amžiaus asm. (65+)	40.2	-6.3	-9.2	-15.1

Visų COVID-19 scenarijų atveju vaikų skurdas, tikėtina, mažės. Tokios tendencijos atspindi pastarųjų metų reformas, orientuotas į šeimas su vaikais. Universalūs vaiko pinigai, dosnesnė pinigine socialinė parama, papildomos išmokos bei karantino metu išmokėtos vienkartinės išmokos vaikams suteikia papildomą apsaugą šeimoms. Be to, vaikus turintys asmenys galėjo kreiptis nedarbo draudimo ir darbo paieškos išmokų karantino laikotarpiu, parama juos galėjo pasiekti per kitas subsidijas darbo vietoms išlaikyti.

PAJAMŲ NELYGYBĖS PROGNOZĖ

Gini koeficientas

GINI koeficientas - tai pajamų nelygybės rodiklis, kurio reikšmė svyruoja nuo 0 (kas reiškia absoliučią lygybę, kai visi šalies namų ūkiai gauna vienodas pajamas) iki 100 (kas reiškia absoliučią nelygybę, kai vienas namų ūkis uždirba visas šalies pajamas).

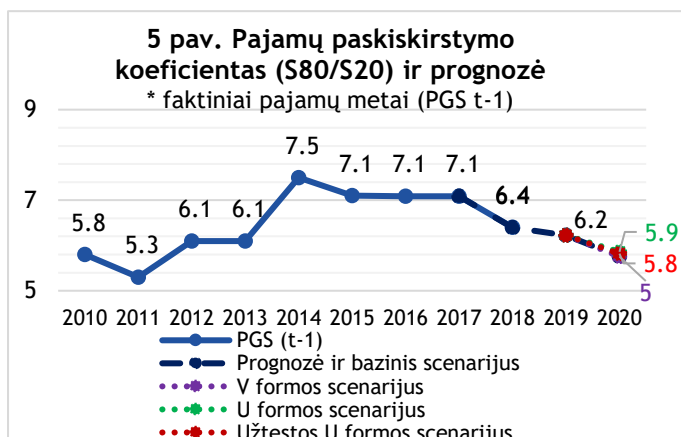

Prognozuojama, kad nuo paskutinės prieinamos 2017 m. pajamų statistikos iki 2019 m. duomenys parodys ribinį Gini mažėjimą. Numatoma, jog 2019 m. Gini mažės iki 35.3%. Tai lems anksčiau aptarti palankūs ekonominiai ir socialinės politikos veiksniai: užimtumo didėjimas, nedarbo mažėjimas, minimalios algos didinimas, sparčiai indeksuojamos pensijos ir įvesti pensijų priedai, piniginių išmokų reformos, tokios kaip dosnesnė nedarbo draudimo išmokų sistema, vaiko pinigai, dosnesnės papildomos išmokos šeimai, neįskaitytinų pajamų socialinės paramos sistemoje atsiradimas ir kt.

2020 m. COVID-19 krizės scenarijai lems tolesnį Gini koeficiento mažėjimą, tačiau dėl kitų priežasčių. Esant ekonominei krizei paprastai sparčiausiai mažėja pajamos iš darbo, ypač algų priedai. Taip pat ženkliai smunka savarankiško darbo pajamos, pajamos iš investicijų, turto ir paskirstyti pelnai. Tuo tarpu pasiskirstymo žemesnėje dalyje esančių žmonių pajamos yra santykinai geriau apsaugotos dėl socialinės apsaugos sistemos teikiamų garantijų: pensijų indeksavimo taisyklių, taikomų mažų pensijų priedų ir išmokų grindų, MMA dydžio reguliavimo ir kt. Be šių priemonių svarbų vaidmenį teikiant pajamų garantijas turėtų atlikti ir įgyvendintos Covid-19 socialinių pasekmių švelninimo priemonės. Ankstesnės krizės laikotarpiu taip pat stebėtas nelygybės mažėjimas, po kurio spartus nelygybės didėjimas buvo fiksuotas ekonominio atsigavimo laikotarpiu (žr. 4 pav.).

Pajamų pasiskirstymo koeficientas (S80/S20)

Pajamų pasiskirstymo koeficientas (S80/S20) parodo pajamų santykį tarp 20% didžiausias pajamas gaunančių ir 20% mažiausias pajamas gaunančių gyventojų.

S80/S20 rodiklio pokyčiai rodo panašias tendencijas, kaip ir Gini koeficientas. S80/S20 pajamų pasiskirstymo koeficientas mažėjo nuo 2016 m. Prognozuojamas S80/S20 matuojamos nelygybės mažėjimas 2018 m. ir tolesnė stabilizacija.

COVID-19 scenarijų atvejais prognozuojamas S80/S20 lygio mažėjimas.

Šias tendencijas galima aiškinti panašiais veiksniais kaip ir Gini atveju. Dosnesnės socialinės išmokos nors ir neženkliai, tačiau leidžia mažiausias pajamas turintiems žmonėms užsitikrinti didesnes pajamas, tačiau nepakankamai, kad jas priartintų prie aukštesnių pajamų kvintilių.

Informacija apie projekto vykdytoją ir rengėjus:

Projekto vykdytojo pavadinimas	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
Vykdytojo kodas	188603515
Adresas	A. Vivulskio g. 11, LT-03610, Vilnius
Telefonas	8 5 266 4201
El. Pašto adresas	post@socmin.lt
Projekto vadovas	Liutauras Vičkačka
Trumpraščio ir analizės rengėjai	dr. Jekaterina Navickė, dakt. Vitalija Gabnytė dakt. Aušra Čižauskaitė
Telefono numeris	8 706 68144
El. pašto adresas	jekaterina.navicke@socmin.lt vitalija.gabnyte@socmin.lt ausra.cizauskaite@socmin.lt